

REGIONALIZÁCIÓS FOLYAMATOK SZERBIÁBAN

PROCESSES OF REGIONALIZATION IN SERBIA

SZÜGYI ÉVA doktorjelölt

Pécsi Tudományegyetem, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola

TROMBITÁS TÍMEA PhD-hallgató

Szegedi Tudományegyetem Természettudományi- és Informatikai Kar

Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

Abstract

In Serbia the process of the regionalization, the power decentralization and the strengthening to self-government has become a central issue in the recent years. In this context, our aim is to give the general preview about the initial processes of Serbia's regional development and decentralization. The research on the subject is justified by the accession of Serbia to the European Union. The main questions are: Where is currently the regional organization in Serbia? How and in what measure has the decentralization process been achieved? Is there a "bottom-up" initiative in Serbia or the country is trying to meet the expectations of the European Union? It should be noted that Serbia had the largest and most differential spatial structure of the former Yugoslavia, furthermore the war conditions gave special characteristics to the spatial backwardness and setback. Currently, the country's development path is complicated and shows numerous sophisticated features in many segments of the economic progression.

1. Bevezetés

A regionalizmus, a hatalom decentralizációja, a különböző önkormányzati formák létrehozásának és megerősítésének jelentősége az elmúlt években Szerbiában is lényeges kérdéssé vált. Ehhez kapcsolódóan a tanulmány célja, hogy általánosan ismertesse Szerbia regionális fejlődésének és decentralizációjának kezdeti folyamatait. A téma fontosságát indokolja Szerbia Európai Unióhoz való csatlakozási kérelme. A tanulmány fő kérdései: Jelenleg hol tart Szerbiában a regionalizációs szerveződés? Milyen módon és mértékben sikerült megvalósítani a decentralizációs folyamatokat? Létezik-e Szerbiában „alulról induló” kezdeményezés, vagy csupán az Európai Unió elvárásoknak próbál megfelelni az ország?

A bevezetőt követően, a tanulmány a regionális egyenlőtlenségek történeti megközelítésével folytatódik, majd a harmadik fejezet a regionális szerveződés jelenlegi helyzetével foglalkozik. Ezt követően áttekintjük a fontosabb fejlesztési dokumentumokat és jogszabályokat, továbbá nagyvonalakban ismertetjük a regionalizációs szerveződés intézményrendszerét. Mindemellett kitérünk a területi szerveződésre is, majd a tanulmány az összeggel zárul. A tanulmány módszertanilag szakirodalmi feldolgozásra épül. A szakirodalmi feldolgozásnál a hangsúlyt a szerb nyelven megjelent szakirodalomra, illetve a stratégiai és egyéb fejlesztési dokumentumok elemzésére helyeztük.

A regionális politika cél-, eszköz- és intézményrendszerének kialakítása a nemzeti fejlődési erővonalak alapos ismeretét kívánja meg. Figyelembe kell venni, hogy Szerbia az

egykori Jugoszlávia legdifferenciáltabb területi szerkezettel rendelkező tagköztársasága volt, valamint a területi elmaradottságnak és hanyatlásnak a háborús viszonyok sajátos jellegzetességet adtak. Szerbiában a felsorolt okoknál fogva a modern területpolitika kialakítása értelemszerűen nem történhet az európai országok többségére jellemző módon. Jelenleg az ország bonyolult fejlődési pályán halad és számos sajátosságot mutat a gazdasági fejlődés sok szegmensében. Mindemellett a regionális különbségek a mai napig rendkívül élesek. Szerbia regionális átalakulása nem mentes az ellentmondásoktól sem, továbbá az eddigi szerb regionális politikának több hiányossága is van.

2. Regionális egyenlőtlenségek történeti megközelítésében

A regionalizmus Szerbiában nem idegen fogalom. A zsupánságok (župnija), körzetek (okrug), járások, és a községközi regionális közösségek az ország területi szerveződésének középszintű modelljei voltak. A szerb társadalom regionális identitása nem minden esetben gyenge, egyes régiói történelmi jelentőséggel bírnak.

A regionális egyenlőtlenségek történeti megközelítésében már a JSZSZK intézkedései, területi integráció irányába tett lépései is tapasztalatot jelenthetnek Szerbia újkori regionális fejlődésében. Az egykori Jugoszlávia ugyanis, a működő öngazgatási rendszer hatalmi technikáival az ország területi különbségeinek mérséklésében mérhető eredményeket tudott felmutatni,¹ ám az ország fejlett tagállamai nehezen viselték a fejletlen térségekre fordított állami támogatásokból eredő újraelosztási terheket (észak-déli irányú gazdasági fejlettség).² Azonban Jugoszlávia széthullása új dimenzióba helyezte a balkáni országok területi egyenlőtlenségeinek kérdését. Az újonnan létrejött államok területi fejlődése torzzá és egyenetlenné vált.³

Az utóbbi évtizedekben, Szerbiában a regionális fejlődést nem tekintették a társadalmi-gazdasági fejlődés szerves részének. Mindemellett a regionalizációs folyamatokat az évenként tartó belpolitikai válság, a folyamatos gazdasági hanyatlás és a társadalmi szerkezetváltás jelentősen akadályozta. Az országra jelenleg jellemző a régiók fejlettségi szintjei közötti nagyfokú különbség, a nagyszámú fejletlen község, a strukturális egyenlőtlenség és az insztitucionális problémák.

3. Regionalizációs szerveződés Szerbiában

Szerbia regionalizációs folyamata, európai nyomásra indult be, melynek fő mozgatórugója az Európai Unió pénzforrásaihoz való hozzáférés.⁴ A szerb politikai elit értelmezésében a regionalizációs folyamat az Európai Unió által kikényszerített, kötelezően teljesítendő feladat,⁵ ami Szerbia európai integrációs törekvéseinek elengedhetetlen velejárója.⁶ Mindemellett Eždenci szerint Szerbiában a regionalizáció a tér régiókra történő felosztását jelenti, és a lehatárolás inkább csak politikai- és jogi szinten történt meg, nem gazdasági és kulturális szempontok figyelembevételével.⁷

A szerb politikai elit súlyos társadalmi-gazdasági, illetve regionális fejlődést ellehetetlenítő problémákkal szembesül. A Milošević-i centralizált államberendezés több évtizedes államtörténetét követően „Szerbia a nemzetállam kiépítésének kezdeti fázisában van továbbra is”.⁸ Változatlanul a központosított államirányítás és az etnocentrizmus jellemzi. Janić szerint az állam sem nemzeti belüli, sem nemzetközi integrációra nem kész.⁹ A decentralizáció és a regionalizáció sajátos kérdéseket vet fel az országban, mivel Szerbiá-

ban, mint soknemzetiségű államban mindkét folyamat dezintegrációs kérdésként jelenik meg. Nikolić szerint Szerbiát „oly mértékben kell regionalizálni, hogy unitárius állambe rendezése továbbra is megmaradjon”.¹⁰ A hatalom tehát a dezintegráció „veszélyétől” tartva a valós decentralizálástól, és az erre épülő regionalizációtól továbbra is eltekint, és egyelőre a 2010-ben létrehozott régiók csak területi statisztikai (tervezési) régiók.¹¹

A regionalizáció elméleti megközelítésével kapcsolatban, Szerbiában különböző nézetek uralkodnak, egyrészt úgy tekintenek a regionalizációra, mint „közigazgatási-területi felosztásra”,¹² másrészt pedig, mint „politikai-területi autonómiára”.¹³ A regionalizmus bizonyos fajtái rokoníthatók a „lokalpatriotizmus, partikularizmus és szecesszionizmus” által behatárolt fogalmi eszköztárral.¹⁴ Ezek különböző állambe rendezések keretei között jelentkezhetnek: unitárius, regionalizált illetve föderatív.¹⁵ Csak az Európai Unió csatlakozás után dőlhet el lényegében az országban, hogy „a regionalizmus integratív, autonómista vagy dezintegratív folyamatai erősödnek-e fel.”¹⁶

Nikolić szerint a regionalizációs folyamatok kérdésénél a következő potenciális problémákat kell megemlíteni: szeparatizmus, nem kielégítő vezetői kapacitások, fejletlen jogi és politikai kultúra, valamint a közköltségek növekedése. Azt mondhatjuk tehát, hogy Szerbiában jellemző a regionalizációtól való félelem, a nemzetállam védelme, valamint a következtelen decentralizáció az állam részéről.¹⁷

4. Fejlesztési dokumentumok és jogszabályok

Az első lépés a fejletlen területek felzárkóztatására szolgáló dokumentum megalkotása volt, ez Szerbia Regionális Fejlesztési Stratégiája,¹⁸ amely a 2007–2012-es időszakot öleli fel. A stratégiában megfogalmazott legfontosabb célok a fenntartható fejlődés, a regionális versenyképesség növelése, a regionális egyenlőtlenség és a szegénység csökkentése, a negatív demográfiai folyamatok megállítása és a decentralizációs folyamatok ösztönzése. A stratégia a regionális fejlesztés három kulcsfontosságú tevékenységét és megjelöli: 1. a területek fejlettségi szint szerinti besorolása, a statisztikai régiók lehatárolása, 2. a fejlesztéspolitika definiálása, 3. a stratégia megvalósulásáért felelős intézményrendszer kialakítása.

A jogi keret megvalósításánál a regionális fejlesztési törvényt és a területfejlesztési törvényt kell kiemelni, amely mentén számos más stratégia és törvény született, melyek mind a regionális fejlesztés megvalósulását biztosítják.¹⁹ Ezek többek közt: a Szegénység Csökkentésének Stratégiája, Szerbia Európai Unió csatlakozásának Nemzeti Stratégiája, a Külföldi Befektetések Ösztönzésének Stratégiája stb.

Itt említést kell tenni arról, hogy a regionális fejlesztés jogi hátterének egyik hiányossága, hogy nem voltak konkrétan megjelölve a regionális fejlesztés hordozói. A törvény szerint a regionális fejlesztés a Gazdasági Minisztérium hatáskörébe tartozik, viszont a gyakorlat rámutatott arra, hogy a növekvő és specializálódó fejlesztési problémák megoldására nincsenek megfelelő operatív szervek.

A Szerb Képviselőház törvényalkotási folyamatában 2008 novembere óta szerepelt a Regionális Fejlesztési Törvénytervezet,²⁰ majd a 2010-es évben az Európai Unió szorításában megszületett az ide vonatkozó törvény is.²¹ A Regionális Fejlesztési Törvény és a törvénymódosítás,²² valamint a Területi Statisztikai Egységek Nomenklatúráját meghatározó Kormányrendelet és e rendelet módosítása²³ alapján Szerbia területe a következő régiókra osztható: Vajdasági régió, Belgrádi régió, Sumádia és Nyugat-Szerbia régió, Dél- és Kelet-Szerbiai régió, valamint Koszovó és Metóhia (1. ábra).

A Regionális Fejlesztési Törvény értelmében „a régió és fejlesztési régió nem admi-

nisztratív területi egység és nem rendelkezik jogi önállósággal”.²⁴ Lilić szerint a törvény úgynevezett statisztikai régiókat határoz meg, amelyeknek nincs teljes autonómiájuk azon eszközök felett, amelyeket az EU különböző fejlesztési alapjai hagyhatnak számukra jóvá a regionális fejlesztési projektjeikre.²⁵

1. ábra. Szerbia régiói (NUTS 2)
Map 1. Serbia's regions (NUTS 2)

Forrás: <http://www2.bor030.net/gradske-meni-info030-179/1148-regionalizacija-srbije-sedam-pa-pet-statistickih-regiona>

5. Területi szerveződés

Az uniós előírások átvétele, a területi statisztikai adatok gyűjtése, a kohéziós politika intézményrendszerének kialakítása új területi felosztást követelt.²⁶ Itt kiemelnék, hogy a NUTS-felosztás alapja Szerbiában a népességnagyság volt, nem pedig a területi szempontok. E mellett a régiók kialakításával szembevető regionális egyenlőtlenségek is a felszínre kerültek.²⁷

A Szerb Köztársaság területi szerveződésének új modellje már a decentralizáció elveinek tiszteletben tartásával lett megfogalmazva. Ebben a tekintetben alapfontosságú a községi szint, a községek szerepe, karaktere és mérete. A Köztársasági Statisztikai Hivatal módszerei alapján Szerbiát 194 városi település alkotja, amelyből 116 Közép-Szerbiában és 52 Vajdaság Autonóm Tartomány területén található.²⁸

Az létrehozott régiók (NUTS 2 szint) egy vagy több térséget/körzetet (NUTS 3 szint) foglalnak magukba, és a regionális fejlesztéspolitika, a területtervezés és a megvalósítás feladatköréért felelnek. A törvény értelmében a régiók statisztikai funkcionális területi egységek, amelyet a területükön elhelyezkedő helyi önkormányzati egységek alkotnak”.²⁹

A körzetek/térségek (NUTS 3-as szint) funkcionális területi egységek, a tervezés és regionális fejlesztéspolitika végrehajtásának hordozói.³⁰ A körzetek lakosságának a száma 150 000 és 800 000 fő közt változhat. A körzetek nem rendelkeznek sem fővárossal, sem jogi szubjektivitással. Szerbia az új stratégia szerint 13 körzettel rendelkezik.

Figyelembe véve, hogy Szerbiában nagyszámú kistelepülés van, meghatároztak LAU 1-es és a LAU 2-es szinteket. Az 5000 főtől nagyobb lakossággal rendelkező települések alkotják a LAU 1-es szintet, míg az 5000 főtől kisebb lakossággal rendelkező falusi települések a LAU 2-es szintet.

A 100 000 főtől nagyobb lakossággal, fejlett infrastruktúrával, továbbá szociális, gazdasági és intézményi tőkével rendelkező település városi rangot kaphat, ugyanazon felhalmazásokkal és felelősséggel, amelyek a községeket is megilletik, kiegészítve egyéb felelőségekkel.³¹

Szerbia a 2009-es évben egy MEGA 4 rangú központtal rendelkezett, ez a főváros, Belgrád. Mindemellett két nemzetközi jelentőségű központja volt: Újvidék és Niš (250 000 főt meghaladó lakossággal), 16 nemzeti szinten jelentőséggel bíró központja (150 000–250 000 közötti lakossággal), valamint hét regionális jelentőségű központja volt (100 000-től kisebb lakossággal).³²

6. A regionalizációs szerveződés intézményrendszere

Miután megtörtént az ország régióinak körülhatárolása, ki kell/kellett alakítani a nemzeti intézményrendszert. A Regionális Fejlesztési Törvény értelmében, Szerbiában a meglévő adminisztratív-területi tagoltság regionális „adaptálásához”, egy hasonló, hierarchikus, központi irányítású új intézményi infrastruktúra kapcsolódik. Az intézmények tanácsadói, végrehajtói és egyéb a regionális politika megvalósulását elősegítő feladatokat látnak el. Mindezt három szinten: köztársasági, NUTS 2-es és NUTS 3-as szinten.³³

A szerb fejlesztéspolitika hordozói a Gazdasági Minisztérium, a Munkaügyi-, Foglalkoztatási- és Szociálpolitikai Minisztérium, a Szerb Köztársaság Fejlesztési Alap, a Köztársasági Fejlesztési Hivatal (amely 2011 márciusától a Pénzügyminisztérium keretein belül működik), a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségek. Számos egyéb minisztériumi hivatal is felelős a regionális fejlesztés ösztönzéséért. A fő hatáskörök a Regionális Fejlesztés és Helyi Önkormányzatok Minisztériumának hatáskörébe tartoznak. A végrehajtás központi szerve a Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség.

A tanácsadói szervek nemzetgazdasági és lokális szinten szerveződnek: a Nemzeti Regionális Fejlesztési Tanács és Regionális Fejlesztési Tanácsok. Minemellett a regionális fejlesztés finanszírozása és a fejletlen községek fellendítése a minisztériumok és alapok direkt és indirekt eszközeivel történik.

Az eurorégiók szintjén a Regionális Fejlesztési Ügynökségek állnak, amelyek a területükön lévő Regionális Társulások munkamegosztásáért felelnek. Más kormányzati szervek (maga a Kormány, Belgrád városa, a Nemzeti Fejlesztési Alap, a Cégnyilvántartási Ügynökség, az Autonóm Tartományok és az önkormányzatok és a helyi gazdasági aktorok) lokális, regionális és köztársasági szinten jelentkezhetnek különböző tevékenységek eseté-

ben: mint alapító a regionális fejlesztésekért felelős intézményekben, társfinanszírozóként a fejlesztési projektek megvalósulásában stb.

Az egyenletes regionális fejlődés teljes körű együttműködést igényel az összes intézmény között, de sajnos a regionális fejlesztések intézményi koordinációját számos tényező hátráltatja, amelyek a következők: nem alakult még ki a regionális fejlesztési ügynökségek egységes hálózata, nincsenek komplex fejlesztések, nem működik a különböző fejlettségű régiók közötti forrásallokáció, pénzügyi források különböző szervezetek összetett rendszerén keresztül jutnak el a fejlesztendő régiókig, megnehezítve a regionális fejlesztések hatékony koordinációját.

7. Összegzés

Egy ország versenyképességét és harmonikus területi szerkezetét csak a decentralizált fejlesztéspolitika teheti lehetővé. Szerbiában ez a folyamat nagyon lassan halad. Még mindig domináns a centralizáció és a hierarchikus viszony a központi és a lokális hatalom között és még most indulnak be a reformfolyamatok a lokális hatalmak autonómiájának erősítésére és a partneri együttműködési viszony megteremtésére a helyi hatalmak és az állam között. Fontos feladat, hogy a lokális hatalmaknak meg kell erősíteniük a kapacitásukat, hogy meg tudjanak felelni az új kihívásoknak és el tudják látni új feladataikat, melyek közül az egyik legjelentősebb a gazdasági fejlődés serkentése.

A hatalom kiegyensúlyozott megosztása kizárólag demokratikus társadalomban valósulhat meg. Szerbia esetében viszont, ahol még ma sem megfelelő a demokrácia mértéke, félő, hogy a regionalizmus más irányokat vesz fel, és csak látszat decentralizációra kerül sor és a régiók képzése csupán a hatalom megszerzésének eszköze lesz a helyi politikai elit számára. A tanulmányból kiderült, hogy Szerbia regionalizációs folyamata európai nyomásra indult be, és Szerbiára továbbra is jellemző a regionalizációtól való félelem és a nemzetállam védelme.

Az eddigi regionális politikának több hiányossága is van, ugyanis a regionális egyenlőtlenségek kérdésénél a szakemberek csak a fejletlen területek felzárkóztatására törekedtek és figyelmen kívül hagytak számos fontos kritériumot, úgymint a területi, a környezetfejlesztési és a szociális kritériumokat. Mindemellett nem megfelelő a regionális fejlesztések intézményi koordinációja sem, továbbá nem kielégítő a szervezeti támogatottság a fejlődés irányítására. Az átgondolatlan és nem konzisztens regionális fejlesztéspolitikának és a nem megfelelő intézményi alapoknak komoly következményei vannak.

Jegyzetek

1. Bugarski, B. (2010): Imamo razlog za trku po zemljama regiona. Centar za starteško ekonomska istraživanja. „Vojvodina – CESS” 20. szám.
2. Gulyás László (2005): Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig. Hazai Térségfejlesztő Rt. Pécs. 233. old.
3. Horváth Gyula (2009): Decentralizáció és autonómia Kelet-Közép-Európában. In: Somogyi Sándor (szerk.): A Regionális Tudományi Társaság Évkönyve 2008. Regionális Tudományi Társaság. Szabadka. 12–26. old.
4. Alibegović, J. D. (2009): Regionalizacija u Hrvatskoj: iskustva i otvorena pitanja. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 23. old.
5. Nikolić, G. (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 43–57. old.
6. Komšić, J. (2007): Evropski političko-pravni pristup decentralizaciji i regionalizaciji. In: Kosta Josifidis (szerk.): Evropske regionalne politike s osvrtom na perspektive Vojvodine. Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet Subotica. Novi Sad. 65–96. old.

7. Eždenci, I. (2011): O ciljevima i pokazateljima regionalnog razvoja. Centar za starteško ekonomska istraživanja. Vlade AP Vojvodine. „Vojvodina – CESS”. 28–29. szám. 4. old.
8. Janić, D. (2009): Srbija država regiona. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 103–115. old.
9. Janić, D. (2009): Srbija država regiona. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 103–115. old.
10. Nikolić, G. (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 43–57. old.
11. Komšić, J. (2009): Političko-institucionalni aspekti regionalnog razvoja Srbije u svetlu evropskih standarda. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 73–101. old.
12. Jovičić, M. (1996): Regionalna država – ustvopravna studija. Vajat. Beograd. 5. old. – Milosavljević, B. (2009): Sistem lokalne samouprave u Srbiji, Stalna Konferencija Opština i Gradova, Beograd.
13. Komšić, J. (2009): Političko-institucionalni aspekti regionalnog razvoja Srbije u svetlu evropskih standarda. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 73–101. old.
14. Milosavljević, B. (2009): Sistem lokalne samouprave u Srbiji, Stalna Konferencija Opština i Gradova, Beograd. – Vuletić, V.–Vukelić, J. (2009): Odnos političke elite Srbije prema regionalizaciji. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 117–133. old.
15. Horváth Gyula (2003): Európai regionális politika, Dialog Campus Kiadó. Budapest–Pécs. 340. old. – Vuletić, V.–Vukelić, J. (2009): Odnos političke elite Srbije prema regionalizaciji. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 117–133. old.
16. Hajdú Zoltán (2010): Etnikai összetétel, nemzeti konfliktusok. In: Horváth Gyula–Hajdú Zoltán (szerk.): Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országában. Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja. Pécs. 119. old.
17. Komšić, J. (2009): Političko-institucionalni aspekti regionalnog razvoja Srbije u svetlu evropskih standarda. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 73–101. old.
18. Szerb Köztársaság Regionális Fejlesztési stratégiája 2007–2012. Strategija regionalnog razvoja Srbije za period od 2007 do 2012 godine. Službeni Glasnik RS. Br. 1/2007.
19. Mirić, O. (2009): Regionalna politika Evropske Unije kao motor ekonomskog razvoja, Evropski Pokret u Srbiji, Beograd.
20. Nacr zakona o regionalnom razvoju. <http://www.scribd.com/doc/4768521/> (letöltve: 2008. 11. 01.).
21. Zakon RR, 2009.
22. 3. szakasz. Zakon RR., 2010.
23. 1–2. szakasz. Uredba NUTS, 2010.
24. Szerb Köztársaság Regionális Fejlesztési stratégiája 2007–2012, Strategija regionalnog razvoja Srbije za period od 2007 do 2012. godine. Službeni Glasnik RS. Br. 1/2007. <http://www.merr.sr.gov.yu/sektori/rropolitika.php?lang=lat> (letölteve: 2011. 03. 19).
25. Lilić, S. (2009): Regionalizam, EU i pravni okvir regionalizacije Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 7–21. old.
26. Mészáros Rezső–Boros Lajos–Nagy Erika–Pál Viktor–Nagy Gábor (2010): A globális gazdaság földrajzi dimenziói. Akadémiai Kiadó. Budapest. 396. old.
27. Takács Zoltán (2011): Régiók és a regionális politika intézményrendszere Szerbiában. Területi Statisztika. 2011/3. szám. 282–297. old.
28. Szerb Köztársaság Regionális Fejlesztési stratégiája 2007–2012. Strategija regionalnog razvoja Srbije za period od 2007 do 2012 godine. Službeni Glasnik RS. Br. 1/2007. <http://www.merr.sr.gov.yu/sektori/rropolitika.php?lang=lat> (letölteve: 2011. 03. 19).
29. 4. szakasz. Zakon RR, 2009.
30. Tripković, M. (2003): Regionalizálódás Szerbiában, különös tekintettel a Vajdaság helyzetére. Tér és Társadalom. 2003/4. szám. 117–155. old.

31. Szerb Köztársaság Regionális Fejlesztési stratégiája 2007–2012. Strategija regionalnog razvoja Srbije za period od 2007 do 2012 godine. Službeni Glasnik RS. Br. 1/2007. <http://www.merr.sr.gov.yu/sektori/rpolitika.php?lang=lat> (letöltve: 2011. 03. 19).
32. Szerb Köztársaság Regionális Fejlesztési stratégiája 2007–2012. Strategija regionalnog razvoja Srbije za period od 2007 do 2012 godine. Službeni Glasnik RS. Br. 1/2007. <http://www.merr.sr.gov.yu/sektori/rpolitika.php?lang=lat> (letöltve: 2011. 03. 19).
33. Takács Zoltán (2011): Régiók és a regionális politika intézményrendszere Szerbiában. Területi Statisztika. 2011/3. szám. 282–297.old.

Felhasznált irodalom

- Alibegović, J. D. (2009): Regionalizacija u Hrvatskoj: iskustva i otvorena pitanja. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6 szám. 23. old.
- Bugarški, B. (2010): Imamo razlog za trku po zemljama regiona. Centar za starteško ekonomska istraživanja. „Vojvodina – CESS” 20. szám.
- Eždenci, I. (2011): O ciljevima i pokazateljima regionalnog razvoja, Centar za starteško ekonomska istraživanja, „Vojvodina – CESS”, 28–29. szám. Vlade AP Vojvodine, 4. old.
- Gulyás László (2005): Két régió – Felvidék és Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig. Hazai Térségfejlesztő Rt. Pécs. 233. old.
- Hajdú Zoltán (2010): Etnikai összetétel, nemzeti konfliktusok. In: Horváth Gyula–Hajdú Zoltán (szerk.): Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országaiban. Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja. Pécs. 119. old.
- Horváth Gyula (2003): Európai regionális politika. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs. 340. old.
- Horváth Gyula (2009): Decentralizáció és autonómia Kelet-Közép-Európában. In: Somogyi Sándor (szerk.): A Regionális Tudományi Társaság Évkönyve 2008. Regionális Tudományi Társaság. Szabadka. 12–26. old.
- Komšić, J. (2007): Evropski političko-pravni pristup decentralizaciji i regionalizaciji. In: Kosta Josifidis (szerk.): Evropske regionalne politike s osvrtom na perspektive Vojvodine. Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet Subotica. Novi Sad. 65–96.old.
- Komšić, J. (2009): Političko-institucionalni aspekti regionalnog razvoja Srbije u svetlu evropskih standarda. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 73–101. old.
- Lilić, S. (2009): Regionalizam, EU i pravni okvir regionalizacije Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 7–21. old.
- Janić, D. (2009): Srbija država regiona. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 103–115. old.
- Jovičić, M. (1996): Regionalna država – ustavnopravna studija. In: Ustavni principi za demokratsku Srbiju. Vajat. Beograd. 5. old.
- Mészáros Rezső–Boros Lajos–Nagy Erika–Pál Viktor–Nagy Gábor (2010): A globális gazdaság földrajzi dimenziói. Akadémiai Kiadó. Budapest. 396. old.
- Milosavljević, B. (2009): Sistem lokalne samouprave u Srbiji, Stalna Konferencija Opština i Gradova, Beograd.
- Mirić, O. (2009): Regionalna politika Evropske Unije kao motor ekonomskog razvoja. Evropski Pokret u Srbiji. Beograd. 61. old.
- Nikolić, G. (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 43–57. old.
- Szerb Köztársaság Regionális Fejlesztési stratégiája 2007–2012. Strategija regionalnog razvoja Srbije za period od 2007 do 2012 godine. Službeni Glasnik RS. Br. 1/2007.
- Tripković, M. (2003): Regionalizálódás Szerbiában, különös tekintettel a Vajdaság helyzetére. Tér és Társadalom. 2003/4. szám. 117–155. old.
- Vuletić, V.–Vukelić, J. (2009): Odnos političke elite Srbije prema regionalizaciji. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 117–133. old.
- Zakon o regionalnom razvoju, 2010. = Sl. Gl. RS. Br. 14/1009.